

Csaba László: Felzárkózásra most nincs esély, a tévút iskolapéldája, hogy Magyarország akkunagyhatalom lesz

2023.04.03. | Bonta Miklós | nepszava.hu

Az inflációs várakozásoknak is szerepük van a drágulásban, ezek mérséklése nehézkes, mert nálunk a kormányzat és a jegybank hitelessége alacsonyabb mint nyugati társaiké - mondta Csaba László közgazdász akadémikus, aki szerint elakadtunk egy olyan szinten, ahonnan nem tudunk továbbmenni.

Milyen állapotban van a magyar gazdaság?

A klasszikus mondás szerint jó, bővebben nem jó. Látszólag nem rosszak a magyar gazdaság mutatói. A tavalyi év 4 százalékot meghaladó növekedése uniós, de globális átlagban is kedvező teljesítménynek számít. Ne feledjük Kína növekedési üzeme is lecsökkent évi 3,5 százalékra, a hivatalosan várt 8,5 százalék helyett. Első adatok szerint az államadósság rátája is kisebb, mint GDP 75 százaléka. A fogyasztási adatokra sem lehetett panasz, de ez a választási években már megszokott. 2022-ben nem történt egy olyan kisiklás sem, amely sok más évben előfordult. Még a külső finanszírozás sem dőlt be, pedig sokan tartottak ettől. A forint árfolyama ugyan gyenge volt, de nem omlott össze. Emlékeztetnék rá, hogy 2011-ben publikáltam egy cikket A gyenge árfolyam varázsa címmel, ami arról szólt, hogy meglesz a börtje, hogy ha a kormányzat, illetve a jegybank erre játszik. De olyan értelemben ez nem következett be, hogy az ország fizetéképtelenné vált volna. De olyan értelemben igen, hogy ha nem forintban számoljuk a gazdasági növekedést, hanem euróban, akkor nehéz nem látni, hogy benne vagyunk a közepes fejlettség csapdájában. Vagyis bővül a gazdaság, van is valamekkora előrehaladás, de hiányzik az az áttörés, amely az országot egyre magasabb kategóriába viszi, holott ez a fejlettségi szintből akár következhetne is.

S ez jellemez bennünket?

Teljes mértékben! Ilyesmi akkor szokott bekövetkezni, amikor egy országban a kormányzat nagyon rövid távú megfontolások alapján hozza meg a döntéseket, azokat a népszerűség vezérli, és nem foglalkozik azzal, hogy 4-5 év múlva mi történik. Ilyenkor elmaradnak azok a változások, amelyek esetleg népszerűtlenné, viszont szükségesek lennének. A magyar gazdaságban számos példa van erre, az oktatástól kezdve a regionális fejlesztésig, az egészségügytől az igazságszolgáltatásig. Ezeknek a fejlesztéseknek egyike sem olyan, hogy nélkülük, ha most történnek meg, akkor hirtelen összeomlik

minden. Kimondhatjuk: Magyarország az utóbbi időben nem került be a javíthatatlan, helyrehozhatatlan hanyatlás szakaszába.

Akkor hol van a baj?

Elakadtunk egy olyan szinten, ahonnan nem tudunk továbbmenni.

A világ-, illetve Európa növekedésének átlagát teljesítjük ugyan, de a gazdasági fejlettségben nem kerülünk előrébb. Ha az előttünk lévő 2-3 esztendő prognózisait nézzük, akkor a hibák a szembetűnőek, s nem az erős pontok. A forráselosztás rendszere kevésbé hatékony, a tőkepiaci rendszer nem működik jól, ennek következtében a fogyasztás nem tud igazán bővülni, vagyis a felzárkózásra most nincs esély.

Van kiút a közepes fejlettség csapdájából?

Ha tovább akarnánk lépni a fejlettség létráján, akkor az egészségipari és a jól fizető munkahelyeket kellene felfuttatni. Ezt felismerte ugyan a kormányzat is, de semmi sem történt. Hiszen forintban mérve - tegyük fel - haladunk is előre, euróban számolva a relatív fejlettségi szint tekintetében ugyanott vagyunk, mint 10-15 évvel ezelőtt. Ugyanakkor az tény, hogy Magyarország nem került be a kijavíthatatlan, helyrehozhatatlan romlás szakaszába. De olyan jellegű felzárkózásról, mint amelyet például Írország vagy Észtország elért, nincsen szó. Ha egyes volt szocialista országokat nézünk, akkor vegyes a kép. Mintha szlovák csodának vége lenne. Mintha Lengyelország futna hasonló pályát, mint mi, viszont Románia folyamatosan halad a felzárkózás felé.

A felzárkózás vagy tévút, hogy Magyarország az akkumulátorgyártás nagyhatalma lesz?

A tévút iskolapéldája! Alacsony a hozzáadott érték. A környezetvédelmi szempontok részleges mellőzése hozta ide ezeket a befektetőket, no meg a még mindig alacsony bérek. Annak idején az az elképzelés, hogy Magyarország a kedvezőtlen versenypiaci helyzetből egy kedvezőbbbe megy át az alkatrészösszeszerelő-üzemek révén, a kezdeti szakaszban helyesnek bizonyult. Az egykor húzóágazatnak tekintett iparág jövője leáldozott. Most már ezt meg kellene haladni, ennyi idő eltelte után előre is kellene menni, aminek jelei viszont nem látszanak. A kutatás-fejlesztés nem a kívánt mértékben, csak korlátozottan és ellentmondásosan halad előre. Így húzza magával Magyarországra a fejlettebb beruházásokat, olyanokat, amelyek az értékláncban való magasabb szintű bekapcsolódást segítené elő. Ezáltal az ország versenyképessége javulna.

Ennek semmi jele.

S az olyan, magas hozzáadott értékű tevékenységeket sem, mint amilyent a Magyarország számára az egyetlen versenyképes tevékenységi kör jelenthetne. Viszonylag kevés beruházással, a meglévő erőforrásokra támaszkodva, környezetkímélő módon. Ezáltal előbbre lehetne jutni a jövedelemláncban is. Jelenleg nehéz bármit is találni mást, amelyben előnyünk lenne. Az oktatás

kiemelkedő jellege sem jött létre, pedig 10-15 éve még bíztak benne. Az egykor fontos szerepet betöltő agrárgazdaság is erős lemaradásban van a termelékenység és a versenyképesség tekintetében.

Milyen következményekkel járt mindez?

A mindennapi életet még nem zavarják, mint másutt. Viszont minden területen a minőség lecsúszása figyelhető meg. A felsőoktatásban különösen. Rengeteg papírt lehet összegyűjteni, amelyik valamilyen végzettséget ad a hallgatóknak, de arra, hogy mi lesz 10-15 múlva már nem készítik fel őket. A legjobb képességűek pedig elmennek az országból. Külföldön szükség van rájuk, itthon pedig nagyon hiányzanak.

A rövid távú gazdasági kilátásokat nézve, megalapozottak-e a recessziós félelmek?

Szűk határok között alakulhat az idei GDP mínusz 1 és plusz százalék között. Én borúlátó vagyok, azokból a fejlesztésekből és költsékből, amelyek nálunk végbe mentek, idén nemigen lesz termelés és fejlődés, a mezőgazdaság és egy kedvező év a turizmusban hozhat pozitív számokat, de ez egy stagnáló gazdaság. Egy év múlva a kormányzat pedig győzelmi jelentést fogalmaz majd meg, hogy lám, 2023-ban is pozitív volt a GDP.

Hogyan alakulhat a makacs 25 százalékos körüli infláció?

Jelentős ez a mintegy háromszoros különbség az uniós átlaghoz képest.

Véleményem szerint az áremelkedés növekedésének a mértéke részben mérséklődhet idén.

A magas bázishoz képest a további növekedés már nem lesz olyan mértékű, mint amilyen 2022-ben volt. Ebben szerepet játszik, hogy mind az állami, mind a magánszférában csökkent a bérek növekedési üteme, amely nem olyan mértékű, mint azt az infláció indokolná. Elmarad a tavalyi, a választási évekre jellemző bérinfláció. Viszont folytatódó állami beruházások kedvezőtlenül hatnak az árindexre, akárcsak a nyugdíjemelések mértéke, és a 13. havi nyugdíj, az adómentességek, miként a nagy cégek energiatakarékos beruházásait segítő nagyvonalú támogatás is. A rezsicsökkentés meg nem védelése is hat a pénzromlásra.

Milyen szerepe van az inflációs várakozásoknak?

Az emberek meglepetéssel tapasztalták, hogy olyan termékek árai is növekszenek, amelyekre az energia ára, a "háborúsnak" majd "szankciónak" kikiáltott infláció egyáltalán nem hat. Szinte minden drágul a turizmustól az egészségügyig, hogy az élelmiszerekről ne is beszéljünk. A költségoldali és keresletoldali várakozások egyaránt gerjesztik az inflációt, akárcsak a magántőke profitnövelő céljai. Mégsem hiszem, hogy az árak ilyen tempóban képesek lennének tovább emelkedni, annak ellenére, hogy az inflációs nyomás jelentős.

Magyarország miért lett ilyen mértékben túteljesítő?

Más országokban is van infláció, viszont ott az állam következetesen alacsonyabban tartja az állami beruházások részarányát, és körültekintőbben nyújt adókedvezményeket. Vita van arról is, hogy a mostani világméretű inflációs folyamat egyszeri-e? Az Európai Unió vezető közgazdásza szerint ez a hullám el fog múlni. Mások Európában vagy az Egyesült Államokban nem ennyire optimisták. Olyan országokban, mint amilyen Franciaország vagy Németország, ahol jellemzően az árstabilitás volt a jellemző, a drágulás láttán tiltakozáshullám bontakozik ki, amely tömeges béremelésekhez vezethet. Azonban ennek árfelhajtó hatása nem valószínű, mert előzetesen egyeztetnek a várható hatásokról. S az inflációs várakozás ott ezért is csekélyebb mértékű. Érdeemes megemlíteni azt is, hogy ugyanakkor nálunk a kormányzat és a jegybank hitelessége eleve alacsonyabb a nyugat-európainál. Az szinte példátlan, hogy a jegybanki bejelentéseknek semmilyen hatása nincs a forint árfolyamára. Márpedig csak hiteles kormányzat és jegybank képes csökkenteni az inflációs várakozásokat. Ez az ami nálunk hiányzik.

Reálisak-e a kormány várakozásai, hogy az év végére egy számjegyre megy le a fogyasztói árindex?

Nem tartom valószínűnek.

Még 2024-ben is egy jelentős, két számjegyre infláció lesz.

Az agrárgazdaság függősége az időjárástól nagymértékben befolyásolja az árakat. Az élelmiszerárakat mindenki érzékeli, s a várakozásokat is ehhez alakítják. A drágulás mértékének csökkenése csak lassan valósulhat majd meg. Az árstop kivezetésénél van már tapasztalat, a benzinnél. A kivezetést követte ugyan áremelkedés, de ez korántsem volt olyan mértékű, mint amekkorára számítottak, a gyenge forint ellenére. Vagyis a "háborús, szankciós" inflációból ezzel szinte semmi nem maradt. Azaz az ársapkát el lehet törölni, ettől jelentős inflációs nyomás nem várható.

Mint a szereplők alapos ismerője: mi áll a jegybank és kormányzat elmégesedett vitája mögött?

Véleményem szerint Matolcsy György jegybankelnök és környezete egyfajta menekülési útvonalat próbál kijelölni, mert a jelenlegit elhibázottnak tartja. Az MNB évekkel ezelőtti, pontokba szedett javaslatai bemutatták az általuk javasolt pályát, ennek lényege: strukturális reformra lenne szükség. A jegybank olyan gazdaságpolitikai irányt próbál felvázolni, amellyel a Fidesz tovább tud kormányozni, anélkül, hogy maga ellen fordítaná a társadalom nagy részét. Bebizonyosodott, hogy Matolcsy Györgyhez közelebb áll a gazdaságpolitika, mint a monetáris politika, amely számára egy aranykalicka, ahová bezárták.